

УСПОСТАВЉАЊЕ ПРАВИЛА ПОНАШАЊА

У ОДЕЉЕЊУ, УЧИОНИЦИ, ШКОЛИ

Правила понашања која постоје у учионици и школи изузетно су важна за позитивну дисциплину и развој самодисциплине. Да би се она поштовала и доследно примењивала, као и последице њиховог непоштовања, потребно је следити одређене критеријуме и принципе приликом њиховог формулисања:

КРИТЕРИЈУМИ "ДОБРИХ" ПРАВИЛА

Правила треба:

1. Да буду **позитивна и применљива** и да омогућавају да деци буде удобно. Она треба да обезбеде сигурност и максималну количину слободе без нарушавања слободе других. Неће вам ништа помоћи да креирате правило као што је "Деца морају да поштују одрасле". Прво, деца ће поштовати одрасле, ако одрасли поштују њих. Друго, није пожељно присиљавање на поштовање било кога, јер то може да подстакне развој двојног морала (особа ће показати поштовање док јој не окренете леђа, а онда...). Поштовање и исказивање поштовања учи се по моделу и безира се на реципроцитету, јер је то потреба коју сви људи имају и очекују да буде испуњена.
2. Да се **односе на реалне ствари и појаве** у одељењу. Другим речима, не постављајте правило само да би сте имали скуп правила.
3. Да се дефинишу **језиком позитивне акције**. Она треба да дефинишу пожељна, а не непожељна понашања. Написана су позитивним речима, и говоре детету шта треба да ради, а не шта не треба. На пример: уместо "Не причај док други говоре" нека правило буде "Кад неко говори други пажљиво слушају и ћуте." Или уместо "Не бацај прибор на под" нека правило буде "Држи прибор за писање на столу",.
4. Да јасним и једноставним терминима формулишу које је понашање прихватљиво и очекивано. На пример "Лагано ходај унутра, трчи у дворишту"
5. Да се доносе **заједно са децом**, јер ће се тако лакше и боље са њима идентификовати и доживети их као своја.
6. Треба да буду предмет расправе, пожељно је поредити их са законима, нормама у друштву, кућним правилима, правилима понашања на разним местима - која имају упориште у **искуству деце** (позориште, ЗОО врт, парк, јавни превоз, авион...). Треба да буду формулисана на нивоу понашања, односно да дефинишу понашања која се очекују, која су за заједницу прихватљива.
7. Треба да буду **јавна, свима јасна, на видном месту истакнута и лако уочљива**. Када једном деца поставе правило, забележити га и окачити на зид тако да га сви могу видети. Уколико је потребно, преформулишите правило у форму која је прихватљивија и применљивија.

8. Треба да садрже и предвиђене последице њиховог кршења. Уколико је правило прекршено, примењују се одговарајуће последице које су унапред познате, свима јасне и од свих прихваћене. Прихватање подразумева извршавање, оно је самообавезивање на понашање у складу са одлуком.

ПРИНЦИПИ "ДОБРИХ" ПРАВИЛА

- **Доследност у примени правила.** Одрасли је често у искушењу да детету опрости неприхватљиво понашање - "још овај пут" или кршење договора у вези правила; међутим, последица је да ће деца временом игнорисати и сама правила, она ће изгубити право значење за њих. Постављање правила без њихове примене, јесте горе него да не постављамо никаква правила.
- **Доследност у примени логичких последице непоштовања правила :** Пожељно је избегавати игре погађања, као што је: "Ја сам љута и ти си погрешно, а ти мораш погодити шта си то урадио што ме је разљутило". Уместо тога:
 - кажите детету нежно, али чврсто, у чему је проблем
 - љутњу искажите на начин на који желите да и дете искаже своју - користите "Ја" поруке ("Ја не волим када... ", уместо "Ти ме љутиш").

ПОСЛЕДИЦЕ НЕПОШТОВАЊА ПРАВИЛА

Последица је резултат који следи неку акцију. Неке последице су жељене, а друге нису.

На пример, опечена рука је последица додиривања вреле рингле.

Здраве биљке су последица пажљиве неге биљака.

Природне последице су такав тип последица које се природно следе одређено понашање, као што су на пример раније горе споменуте.

Пример природних последица је и осећање хладноће када изађете напоље без капута у зимско вече.

Понекад су природне последице исувише опасне по дете да би их искусило.

На пример, природна последица трчања по улици која је пуна саобраћаја јесте настрадати или природна последица пада док се трчи по соби је ломљење ноге.

У ситуацијама када морамо да заштитимо децу од природних последица, изложићемо их логичким последицама које треба да прате опасна или антисоцијална понашања.

Логичке последице су дисциплинске мере које деци помажу да схвате да је њихово понашање опасно или друштвено непожељно.

Логичке последице омогућавају деци да искусе нежељене последице свог неприхватљивог понашања тако да не озледе ни себе, ни другу децу.

На пример, ако Јелена покушава да трчи улицом која је пуна саобраћаја, логичка последица би била држање за руку.

Да би деца разумела логичке последице неопходно их је довести у везу са дечијим понашањем, колико год је то могуће.

На пример, ако седмогодишњи Дарко проспе воду по столу, логичка последица би била да га обрише крпом или сунђером и сипа нову воду у чашу. Логичка последица просипања воде за овај узраст (мада и за сваки други) треба да буде само брисање.

Важно је заједно са децом дефинисати разлику између намерног непожељног понашања испуцајног, зато што је циљ понашања различит. (Имати на уму да деца теже да задовоље своје потребе, да уче да их одложе и да уче социјално прихватљиве начине за то.)

Када се успоставе правила, са децом треба разговарати о последицама њиховог непоштовања.

На пример, када се донесе правило треба питати децу "Шта треба да се догоди ако неко заборави то правило?"

Да би правила функционисала и да би се последице њиховог непоштовања примењивале потребно је:

- Питати децу да размисле о последицама непоштовања правила, а заједно одлучити које ће логичке последице бити изабране. При том треба бити пажљив - деца имају обичај да предлажу озбиљне казне за неко безначајно нарушавање правила, јер немају довољно искуства.
- Обезбедити да логичке последице следе непосредно после неодговарајућег понашања уколико одрасли жели да деца повежу последице са својим неодговарајућим понашањем. Деци је потребно да одмах искусе резултате свог понашања.
- Ако непожељно понашање опстаје чак и када се дете доследно излаже логичким последицама, потребно је проценити услове понашање одраслих:
- Има ли нешто у средини што охрабрује дете да се тако понаша? *Пример су дугачки школски ходници и холови који подстичу децу на трчање. Решење је да се једноставно отворени простор прегради деловима намештаја, жардињерама и сл.*
- Понекад промена распореда елиминисе непожељно понашање. *На пример, убацивање часа физичког у сред дневног распореда и сл..*

- Понекад понашање одраслих охрабрује непожељно понашање - када одрасли поводом неког дечјег поступка или акције примени моћи према улози коју има (наставник, родитељ, одрасли...), позицији коју узима(спољашњи арбитар и сл.) и онда разреши ситуацију сам без уважавања дечјег мишљења или пролажења са децом кроз цео поступак Вођеног дијалога...Овакво понашање је деци добар пример како моћ има јасан и ефектан утицај на понашање других и како се лако понашање других ставља под контролу. Овај начин подстиче код деце насилно решавање проблема у ситуацијама у којима се не поштују правила и последице тога предузимају непринципијелно и мимо договорених.
- Најбољи начин да одрасли савлада такву ситуацију је техника Активног слушања и "Ја поруке".

На пример, "Бринем када бацате прибор на под, зато што се неко може саплести и повредити. Да бих била сигурна да се то неће догодити предлажем вам да

Ова врста комуникације спречава борбу између вас и детета, која увек резултује неким обликом присиле и нарушавањем самопоштовања.